

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Speculu[m] officii misse expositorium

Johannes <de Lambsheim>

Heidelberg, 1495.06.29

Speculu[m] Peccatorum

urn:nbn:de:hbz:466:1-30862

Incipit speculū peccatorū

Quoniam charissime in via huius vite fugietis sumus. dies nostri sicut umbra pretereunt. Necessesse est igitur corde sollicito sepius memorari. quod nostra fragilitas nostra mortalis infirmitas toties cogit oblitus. scilicet opus domini nostri sui gratia volens profectum per beatum moysen nobis consulit dicens. Deuter. xxij. Utinam saperet et intelligerent ac novissima puererent. Eya frater mihi ecce feliciter poterim euadere mortem periculum si diligenter studeamus sequi diuinum consilium quod est mortis remedium salutis antidotum peccatorum speculum cum nobis insinuat dominus dicens. Utinam saperet et intelligerent. O salutifera saluatoris nostri sententia ex qua nobis datur instructio sapientie. admonitio prudentie speculum prudentie. exaltatio pietatis. acquisitio diuine gratie. Utinam saperent. O admiranda bonitas nostri creatoris. o ineffabilis charitas nostri redemptoris. o predicanda benignitas nostri saluatoris. Nos serui nequam sumus. serui negligentes serui inutiles. quod nostris exigentibus demeritis morte meruimus potius quam vitam. Et ecce pius auctor vite ipse datur vnicuique. ipse largitor gratie nos inuitat ad gratiam dicens. Utinam saperent. Quis igitur non periturus homo hec audies. ista considerans non vehementer sine gratulante et ultra quam fari possit exultet in gaudio spiritus in utero eius. quod ipsi omnipotenti deo. ipsi regi angelorum. ipsi creatori omnium creaturarum cura est de nobis infirmis et miseris atque mortalibus. Cura ergo premaxima nobis inesse debet quatenus in omnibus et pro omnibus et supra omnia sacris eius preceptis diligenter obediamus et ea deuote diligamus et studiose impleamus. Aliis enim de vobis in perpetuum. quoniam teste apostolo miserabiles omnibus hominibus erimus et deteriores si hoc non fecerimus. Et vere ad exequenda domini mandata oculos et inanes existimus. nisi in pri-

mis omnia odio habeamus que ipsi domino de splendere cognouimus. et illa fideli corde diligamus quod tremende eius maiestati placere credimus. Proinde die noctique exorandus est ipse clemens et misericors deus ut nobis largiatur auxilium quod suum tam salubre prestat consilium dicens. Utinam saperent.

Ualde mira et utilis est sententia ista. Utinam saperent ac intelligerent non semel tamen sed sepius rememoranda. Frater mihi charissime intellige queso que legis. Consideratio enim huius sententie. destructio est superbie. extinctio inuidie. medela malitie. effugatio luxurie. euacuatio vanitatis et iactantie. constructio discipline. profectio sanctimonie. preparatio salutis eterne. Aliis enim. utinam saperent. Heu heu quam paucorum est ista virtus. pauci sunt qui salubrem hanc nostri saluatoris sententiam sapiant. pauci sunt quibus est ante oculos proprie fragilitatis cognitio. corruptibilis carnis corruptio peccatorum recordatio. instantis mortis meditatio. ardentis gehenne consideratio. Ecce quam vile speculum peccatorum. Reuera amantissimus frater si te sepius in huius speculo prospexeris absque dubio samphone fortior. dauid cautior. salomone sapientior eris. Illi autem in hoc speculo contemplari se neglexerunt. ideo carnis sue desiderijs cecati corruerunt. Igitur si tanti viri tanta horribile lapsi sunt in culpam. quibus tanta fuit sapientia et fortitudo. quanta cautela. quam totum studio nobis est vigilandum quibus est tanta debilitas tantaque imperitia. Porro tres viri isti validi ideo leguntur in ecclesia sancta. ut sint fidelibus non ad exemplum ruine sed ad speculum cautele. quatenus non nostrum in sua confidat fortitudine. nullus presumat de sua sapientia. imo semper timens di. se reatus nostri consilij semper de nostra salute sumus solliciti non corruptoris et nostre mortalitatis oblitus. Qui vero huiusmodi verba negligenter attendunt non sapienter. non intelligunt nec novissima puererent.

et sic in morte et damnatione vadunt.
Ut igit mens nostra circa prudentiam
dum euigilet. dñica nos hortat sapientia
dicēs. Et inā saperēt et intelligerent.
Hac ammonitione salutiferā oculo cō-
siderationis p̄sideres charissime non in
transitu immo cū studio et deliberatiōe
sepissime reuoluēdo. qz sicut thus nō re-
dolet nisi ponat̄ i igne. ita nulle sacre scri-
pture sapit sententiā nisi cocta sit in corde
Ideo intellige hec verba et eorū senten-
tiā in corde tuo imprime.

Tria tibi proponuntur

Triā saperent et intelligerēt.
Ecce frater charissime tria tibi
in hoc versu pponunt scz. sciētia
intelligētia et prudentia. Vult ergo dñs
vt scias et intelligas insuper et puidēas.
Vult vt scias vitā p̄sentē fugitiuā
esse breuē et piculosam. miserijs tabesce-
rem. vniuersē vanitati subiectā. peccato-
rum sordibz pollutā. cupiditate corruptā
in breuē periturā. quatenus q̄to infeli-
cior m̄sdus iste esse cōspicitur: tāto faci-
lius p̄ amore celestis patrie cōtemnat̄.
Vult itaqz dñs vt fragile tuā cōdi-
tionē intelligas. sic meditando vitz qz nu-
dus est egressus de ytero matris tue: nu-
dus reuerteris illuc. qz terra es et in tert-
ram ibis. In huius vite miserā nudus
intraisti. lugens dies tuos in dolore et
rumina p̄transisti. et cum luctu et dolore
hinc exiturus es. Intelligis ergo q̄tum
sit ingressus tuus flebilis. p̄gressus tu-
us debilis. et egressus horribilis. Intel-
ligis igit̄ quantū sis in hac valle miserie
exul et egrotus. virtutibz paup̄ et mēdi-
cus labilis et infirmus ac in primo mo-
ritur. Frater: felix eris si hmoi admoni-
tionē intelligas et in corde tuo quasi in
libro scribas. et hanc vnā quā tibi trado
regulā seruare studeas. Quē deo grat̄
toti mūdo tumulatus. Trimine munda-
tus semp̄ transire paratus qz bonus

vfr cuius aīa circa h̄mōi studia euigilat
qz prudenter sapit et intelligit ac nouissi-
ma p̄uidet. Charissime ergo et tu fac si-
militer. legisti itā in hoc speculo peccato-
ris qd sane sapias qd intelligas restat vt
nouissima puidēas. Ora ergo et d̄c cū
p̄pheta. Plorū fac mihi dñe in me et
numerū dierū meorū q̄s est: vt sciam qd
desit mihi. O vtilis oratio o felix p̄tem-
platio o necessaria postulatio. Nō plane
t̄pa vel momenta q̄ pater p̄sult in sua
potestate p̄sare deposcas. sed qz sis adue-
na et pegrinus in huius crumnose pere-
grinationis exilio. homo infirmus et exi-
gui t̄pis sup̄ terrā. Intelligas ergo cō-
gnoscas vnā saperēt et intelligerēt. id ē
peccata p̄terita q̄s sint amara. Vñ Jes-
re. Vide q̄ amarū et malū est te derelictū
quisse deū tuū. malū est in culpa amarū
est in pena. Et intelligerent scz p̄ntia qz
sint vana. Eccl̄s. i. Vanitas vanitatum
sup̄ oīa vanitas. Et nouissima p̄uidet
scz eternitatē glorie q̄tum ad bonos. et
mortis q̄tum ad malos. vt sibi p̄uiderent
sterilitatē futurā sicut Joseph Ben. Et
Eccl̄s. vii. In oībus operibz tuis mēora
re nouissima tua et in eternū non pecca-
bis. i. vix peccabis. Reuera frater charis-
sime si breuitatē p̄ntis vite attēdas. qd
tibi deest in agēda deo cōdignā p̄ntia. in
disciplina p̄ceptoz et obseruātia. in san-
ctitate corā sp̄a p̄f̄cenda. saperes et intel-
ligeres et mortē tuā ante oculos. p̄spice-
res. mox p̄culdubio sine mora sp̄ctis pō-
pis. postpositis mūd̄t curis. despectis car-
nis illecebris. p̄fectis voluptatibus. con-
temptis delitijs intima custodia vigila-
res ac nouissima prudenter p̄uideres.
Sapiētis em̄ est nō tā cuiuslibet rei p̄-
cipiū p̄spicere. qz sine exitū qz p̄uidere.
Deniqz felix eē. p̄bat q̄ sic cogitat de sup-
plicio an̄ supplicii vt postmodū suppl̄-
cū effugiat p̄culū.

Que sunt nouissima hoīs

O Jcis ergo mihi. Paratus sum
pre oibus acq̄iescere diuino cō
silio vt sapiar̄ intelligā ac nouis
sima p̄uideā. Sed q̄ sunt mea nouissis
ma. Illaytiq̄ de q̄bus tibi sp̄s sanctus
p̄ salomonē loquit̄ dices Eccli. vii. vt su
perius tā dictū est. In oibus op̄ib; tuis
memorare nouissima tua rē. Non pote
rit meli⁹ caro luxuriosa domari q̄ q̄lis
erit mortua sp̄ p̄meditari. Et si talē me
ditationē habueris felicē te dicēt oēs ge
neratōnes. Meditatio em̄ nō est aliud
nisi mētis ditatio. Peroptine mēs tua
ditat̄ q̄n̄ p̄tra cūcta aduersantia p̄uiden
tie scia illustrat̄. Legit̄ in poetria q̄ cen
tū luminib; cinctū caput argus habebat
Qd̄ ita p̄t̄ intelligit̄. qz exoi sue p̄te intra
mentis sue circūspectiōne prudentiā pos
sidebat. Ideo si tante studio cautele pol
lebat poeta pagan⁹ multo fortius p̄uide
tiorē oculū debet h̄re clericus christian⁹.
Esto ergo alter argus. imo illo cautior.
illo studiosior. illo prudētior. vt sapias et
intelligas r̄ nouissima tua prudētē p̄ui
deas. Hec em̄ sunt nouissima q̄ p̄uidere
sūma totius prudentie est. vtz illa hora
terribilis in qua misera aīa tua ex hoc
corpūsculo corruptibili timēs est egressu
ra. Frater crede mihi tu q̄ legis hec. Ad
h̄mōi em̄ rei tremendā p̄siderationē ma
luisse debueras. p̄uidentiā possidere: q̄
totius mūdi dñationē. Vtina ergo sa
peres q̄ dei sunt. et intelligeres q̄ mundi
sunt. et p̄uideres q̄ inferni sunt. profecto
deū timeres. supna appeteres. et infernū
horreres. In illa nimis metuēda extres
ma hora tua. q̄s amicor̄. q̄s parentū tuo
rū venies cū gladijs et armis poterit au
xiliū ferre. Nō erit tūc q̄ p̄solet te ex oib;
charis tuis. Respicies eris ad auxiliū
hominū. sed refugū tuum tūc erit apud
deum.

Consideratio sue corru ptionis.

O gites igit̄ tecū charissime se
pius quo timoretimēd⁹. q̄ amo
re diligēdus. q̄ honore venerand⁹
dus est ip̄e dñs iesus xps de⁹ noster qui
salutis p̄sidiū solus p̄stare p̄t post mortē
Redue ergo dilectissime sept̄ ad memo
riā illū extremū exitus tuī dīc̄ r̄ ante q̄
misera aīa tua de carcere carnis exeat. p̄
uideas q̄ vadat. Istiusmodi cōsideratio
cōtritionē p̄cipit. cōtritio p̄punctionē pa
rit. cōpunctio p̄templationē sex piū r̄ hū
lē affectū in deū. Piū sex ex cōfidentia ad
tutorij bonitatis diuine r̄ clemētie. Hu
milē ex p̄sideratōe p̄prie fragilitatis r̄ mi
serie. Hic lector rogo diligenter attende.
Quid em̄ est in oi scia qd̄ hoies puocer
facilius ad sui custodiā et omnē iniustis
ciā expellendaz. ad sanctitatē in tiorē def
p̄ficiendā q̄ sue corruptōis cōsideratio
sue mortalitat̄ certa cognitio. postremo
tremēde mortis p̄sideratio. Et hō fit nō
hō hoc est q̄n̄ egrorescit. egritudo egrituz
do crescit. peccator expauescit. cor cōres
misit. caput conturbescit. sensus euanc
scit. virtus exarescit. vultus expallescit. fa
cies nigrescit. oculus tenebrescit. auris
surdescit. naris putrescit. lingua fatescit.
os obmutescit. corpus tabescit. caro mar
cescit. Tūc carnis pulcritudo fetoz efficit̄
tur r̄ putredo. tūc homo resoluif̄ in ciner̄
r̄ vertit̄ in vermē. Ecce frater mi char
issime ecce satis horribile spectaculū sed
nimis vile speculū. q̄m nulla ars medi
cine nullaq̄ doctrina sic superat̄ superbiā
nec sic vincit̄ malitiā. nec sic extinguit̄ lib
idinē. nec sic mūdi calcaturanitatē sicut
h̄mōi mortis recordatio. Ergo vtinā sa
perēt et intelli. ac nouissima p̄uid. rent.
Et qd̄ huic mūdo vilescit tūc sicut hō cu
ius corpus cū sit exanime nō p̄mittitur
esse in domo p̄ tridū p̄ fetore. sed vt vid
le sterē foris p̄icit̄ r̄ in p̄fundo terre ab
seondit̄. putredini tradit̄. vermibus esca
dat̄ et cadauer efficit̄. Erubescat ergo su
perbi⁹ et infelix peccator. timeat elationē
cecaruz. ira inflatus impatientie vicio

915
Infect. scia in hatus: cui plus placet ars
aristotelis q̄ sciētia de ap̄lis. plus codex
platonis q̄ codex diuine lectōnis. Quē
nulla lectio letificat. nulla scia edificat.
nullus sermo sapientis fuerit grāmaticē
cōfectus dialecticē imaginatus rethorice
purpuratus. Stultus es q̄ hec igno-
ras et erras. qm̄ qui talia agunt et in talibus
dies suos p̄sumūt. peccatū sibi ge-
nerāt et mortē parāt. qm̄ ex sili studio si-
milē sciētiā p̄cipiūt. in mo et folia colligūt.
nō fructū. i. verba nō virtutes. Verba
em̄ iuuentū. p̄ferūt. et aerē verbis ver-
berāt. verbositate sonāt iactantia ostē-
tant. De quibz p̄ ps. dicit. Turbati sūt
et moti sūt sicut ebrius et oīs sciētia
eorz deuorata est. Sicut em̄ ebrius ho-
mo nescit qd̄ agat aut quo vadat eo q̄ se
ipm̄ ignorat. ita insipietes clerici secula-
res in habendo huius mūdi sciētiā. se
cōturbant libros deuorāt sentētias mul-
tiplicāt. sed qd̄ agāt penitus ignorāt. qz
ad quē finē tendāt miseri nō attendūt.
O vtiā tales saperēt et intelligerēt rē.
Si em̄ vite sue breuitatē p̄pendissent. si
dāna dierū suoz aī oculos p̄uertissent.
si quō tremēdo iudicio nō tū ex mortuis
eorz opibus sed de oī verbo ocioso q̄ dī
stricti sūt respōsuri p̄uidissent. mox tū
more p̄teritū. mox diuino amore p̄culsi.
vana huius vite studia reliquissent. De
studio vanitatis venissent ad studiū ve-
ritatis. de studio stulticie ad studiū sapiē-
tie. Hoc est de studio curiositatis ad stu-
diū sancte hūilitatis. de scola luxurie et
p̄auitatis ad scolā mūditie et sanctitatis.
seu castitatis. de vita iniquitatis ad vitam
sanctitatis. hoc est. de vita fornicatōnis
ad vitam beate religionis. i. de domo con-
uersatōis mūdane ad domū sancte disci-
pline. Quā ip̄spū sanctus p̄ p̄betā pec-
catoribz p̄cipit dicens in psalmo. Appre-
hen lite disciplinā ne quātrascat dñs et pe-
reatis de via iusta. O q̄ terribilis snia
et nūq̄l̄ inuēda hīs q̄ disciplinā nō ap-

prehendūt. qz ex hac spū sancti snia pa-
ter qm̄ peribūt. Hinc est qd̄ dñs p̄ mol-
sen ait. Dis aīa q̄ nō fuerit afflicta die
hac p̄bit de populo meo. Notanda sūt
attentius verba ista. Via inq̄r p̄bit que
nō fuerit afflicta subaudi p̄ disciplinā p̄
morū correctionē. p̄ p̄nie satisfactionē. p̄
cordis p̄ritionē. p̄ sciētie purificationē
Et dicebat die hac. i. in p̄nti tpe gr̄e. in
die huius vite. quoniam qui non suscipit
modo tēp̄ penitētie post mortē nō inue-
niet locū indulgētie. Quapropter time-
tu peccator. tucato superba tu vile cada-
uer. quē adhuc viuētē vermes sepe cor-
rodunt que de tuo et in tuo corruptibili
corpūculo generantur. Cōtemisce sus-
perbiā. proice vanitatē. fuge luxuriā. ap-
prehende disciplinā ne pereas. Vide in
hoc speculo quid es. quid fuisti. et quid
eris. Cuius cōceptio tabes menstruosa
origo lutū putredo finis. Utinā ergo sa-
parent et intelligerēt rē.

De egressu miserabili anime tue.

Iterū frater charissime te cōue-
nio vt quicquid agant alij sis me-
mor ip̄e tui. Uilescat tibi mun-
dus plus q̄ tu mundo. Huius igitur
tante calamitatis miserā p̄sidera atten-
tius et cum propheta ingemiscens dicto
Iniquitatē meā annuntiabo et cogita-
bo pro peccato meo. Quoniam ego in fla-
gella paratus sum. et dolor meus in con-
spectu meo semper. Et iterū dic cū apo-
stolo qui flebilem humane conditionis
statum deplorās dicit. Infelix ego ho-
mo quis me liberabit de corpore mortis
huius. Hec salutifera apostoli sententia
prudētē lectorē exigit. Adhuc aposto-
lus ueniebat in corpore quod tū mortuus
un nominabat. quia qui sapiens est iā
mortem ante oculos considerat. Jam
se mortuum reputat cum se moriturum

pro certo sciat. Attende ergo in illa terri-
bili hora de qua loquor misera peccato-
ris aia. qm̄ de mū. lo exitura es. aderunt
mor ministri maligni illi scz demones
maledicti. illi viri tartarei. illi spūs horri-
biles z pessimi velut leones rugientes vt
rapiar p̄ dā. scz tuā peccatrice animā mi-
serā. Tūc subito patebūt horribilia loca
penarū chaos et caligo tenebrarū. horroz
miserie et tribulationū. tremor et timor
angustie z cōfussionis. dolor horrede vi-
sionis tremor tremēde māsionis. vbi lo-
cus silentiū. vbi stridor dentū. vbi mor-
sus vermiū. vbi clamor dolentiū. vbi lu-
ctus gemētū. vbi vox clamantiū pecca-
torū z dicētū. **Ue ve ve nobis filijs eue**
Tū hec et his silia imo millestes plus
q̄s dici possit peiora. de corpe egressura
misera aia viderit z senserit. qualis quā-
tusq̄ q̄ magnus terror et tior ac tremor
erit i ea. q̄ lingua p̄t dicere. q̄s liber expo-
nere. **Quid tūc pderit scie iactātia. scū**
li pōpa. mūdi vanitas. terrene dignitas
tis cupiditas. Nūq̄d poterūt luxurie ap-
peritus: cibus exquisitus. por' delicatus
vestis curiositas. calcetamētū spectositas.
carnis mollicies. vētris ingluuies. cibo-
rū supfluitas. crapularū ebrietas. domo-
rū p̄structio. p̄bendarū acq̄sito. diuitiaz.
multiplicatio. nūq̄d illa oia poterūt mi-
serā aiaz hois eripe de ore horredi ac hor-
ribilis leonis et de maledicta fauce dra-
conis.

Hanc vtiā lectionē legat aliq̄s. sa-
p̄iat et sane intelligat z in corde suo
retineat iplicatus peccatis. am ore mun-
di et carnis inebriat' et cecatus. cui plus
placet luxuriosi cadaueris. venenosa vor-
luptas q̄s aie sue sanitas. q̄ plus studeat
circa marcā q̄s circa marcū. cui plus est
de mundo q̄s de x̄po. cui plus est de lege
bouina q̄s de lege diuina: **Legat igit le-**
ctionē istā inspiēs ille q̄ hmōi est et spe-
culet in hoc speculo peccator spectē suā.
Cōsideret diligēter vñ venerit. qd sit. et
quo vadat. Pependat ex p̄missis p q uā

sentā metuendā. p qd iter tenebrosū
p quorū horredas manus misera ei' aia
transitura est. **Stulte peccator qm̄ ista**
cōsiderare nescis. qz ista p̄uidere negli-
gis. ideo sepius inuadit te supbia. exagi-
rat ira. excruciat malicia. vulnerat inuis-
dia. inflāmat luxuria. fatigat accidia. li-
gat auaricia. qm̄ horreda tibi imminens
tia tormēta nō respicis. Incircō p̄tumar
iniuriōsus obstinat' sepe efficeris piger
et accidiosus. Ad opus diuini negligēs
ter accedis z desidiōse agis. Quare: qz
nō vis p̄uidere q̄ vadis. Utinā ergo sa-
peres z intelligeres. Tremend' est illi'
aspectus vt dicit Leo papa. cui peruiū
est om̄e solidū. aptū om̄e secretū. cui obs-
cura clarēt cui muta rident. silentiū p̄fi-
teur. et mēs sine voce loquit'. Si ille ser-
pens venenosus diabol' ausus fuit im-
petū facere i aiaz sanctissimā. beatissimā
martini. q̄ erat gēma sacerdotū. quā felis-
cē animā p̄ntibus angelis cunte in celiz
curabāt impedire. quō timendū est tibi
pectōri z tremēter p̄meditandū. qz horri-
biliter occurret misere aie tue ille doli arti-
fer. ille fili' iniquitatis. ille aiaz hostis a'
marissimus. Eya frater charissime p̄co-
gita et nūq̄ a tuo corde recedat q̄stū il-
la beatissima virgo maria p̄petua mater
dñi n̄i iesu x̄pi aie sue. p̄uidebat. q̄ (vt les-
gimus) filiū suū specialiter exorauit. vt
maligni spūs in ei' trāsitu nō adessent.
Si tāta et tā sancta deo chara imo cha-
rissima aia visiones nephandoz spiritū
formidabat. qd faciet aia peccatrix. quō
poterit stare añ horrendū aspectū tremē-
diuultus eius ad intolerabile fetoz oris
eius. ad flāmas sulphureas oculoꝝ eius
Lertus esto qz timor huius horrede bes-
stie om̄e gen' tormētoꝝ supat plusq̄ in
hoc mūdo excogitari q̄at. Qd p̄beta pa-
uidus expauesces ad orationē p̄fugit dis-
cens. Exaudi deus orationē meā cū des-
p̄cor a timore inimici eripe animā meā:
Nō dixit a potestate. sed a timore. quare.
Ad insinuandū qz maxima sit pena qz

horribilis et intolerabilis sit timor ipsius
inimici. Mira res. attende quod orauit. **A**
timore inquit inimici eripe animam meam.
Heu heu frater mi si talis ac tantus est
tremor anime peccatrici ex solo sathane visu
quanta confusio quantus horror. quanta as-
fectio. quantaue lamentatio erit et tactus
O stulti filij hominum et vani. ut quod dili-
gatis vanitate et quibus mendacium. Qui
enim diligit iniquitatem odit animam suam. et
odibiles sunt deo impius et impietas et
Elissimus enim odio habet peccatores et
misertus est penitentibus. Quare tam hor-
rendam tamque horribilem non circumspectis mi-
seriam. Quare non proiciatis superbiam. quare
non extinguitis auariciam. quare non premit-
tis luxuriam. quare mores vestros non cor-
rigitis. Quare mandatum dei salutiferum
et eius preceptum negligenter auditis. Quare
non sapitis et intelligitis ac nouissima
prouidentis. Hinc est quod nos peccatores
terribiliter alloquitur dicens per Salomo-
nem. Ego inquit in interitu vestro ridebo
et subsannabo cum vobis quod timebatis ad-
uenerit. Quod quod merceda est hec diuina sen-
tentia. vana lector saperet in palato cor-
dis quantum contineat amaritudinis. Quod
tumue formidinis. quia reuera si sciret
omni hora vitam suam cauti custodiret. Sed
dices forsitan quod derisio et subsannatio
non cadunt in ipsum omnipotentem deum. nec eius
reuerentia sanctissima et simplex natura
huiusmodi passiones siue pronias non
admittit. Attende qui interrogas. quod
dura tibi sententia debeat exponi. Ego
inquit in interitu vestro ridebo. id est cum finis vestri
ad uenerit vos derisio. dignos clamabo
et cum irruerit super vos repentina calamitas
subsannabo. id est cum amara mors vos
morderit eterna subsannatione di-
gnos damnabo.

Alii tu peccator terribilem senten-
tiam quam si intelligeres sine dubio
expauesceres. Sed scripturas sa-
cras negligenter legis. actus vite tue et
mala que facis peccata que committis fa-

cta dicta et opera tua mala non sapienter
respicis. Velox ad mensam. tardus ad ec-
clesiam. potes ad prandium sed eger ad psal-
lendum. Peruigil ad fabulas. sed somnolens
ad uigilias. parat ad loquendum sed
tardus et mutus ad psallendum. promptus
ad iram et detractionem. piger uero ad ora-
tionem. Inuidie amator. pariter persequi
tor festuca in alieno oculo respiciens. sed
trabe in proprio oculo non videns. aliorum fa-
cta condemans sed tua non considerans. cete-
ros reprehendens tepidum non corrigis. alios
vituperas et te collaudas. sicut mereti te
seipsum menties esse formosam cum sit fetida
capre comparabilis ac oibus uicijis ple-
na. Valentie inuentor et discipline destruc-
tor. amicus uiciorum. et inimicus uirtutum
Hec sunt que hominem excecant et a deo
ipsum separant. Hec sunt que monachum fa-
ciunt demoniacum. conuersum faciunt puer-
sum. clericum hereticum. christianum antichri-
stum. Qui enim christianus non est anti-
christus est. Non est christianus qui mor-
ribus et uita christo est contrarius. Heu
heu uir insipiens non cognoscit et stultus
non intelligit hec. Et ideo sicut dicit idem
propheta simul insipiens et stultus probatur.
Sed que distinctio est inter insipientem
et stultum. Omnis insipiens est stultus.
Insipiens dicitur quasi non sapiens. Dul-
ti enim uiuunt qui sapientes non sunt. et non
stulti non sunt. Dulci iusti sunt et multi-
ti iusti non sunt et non iniqui non sunt. Uis-
nosse quis sit sapiens et quis sit stultus.
Insipiens est qui se a paradisi gaudijs pere-
grinum non considerat. qui se exule in hoc exilio
non attendit. Stultus autem qui licet ei ed-
dicitur tamen ut mortem perpetuam euadat et gloriam
eternam caste uiuendo. pieque conuersando ac-
quirat non intendit. Iusto ergo dei iudicio
simul insipiens et stultus peribunt.
quod tamen non fieret si saperet et intelligeret ac
nouissima prouiderent. Ecce frater mi tam
legis uiam uidiisti in hoc speculo peccato-
ris quid sapias. quid intelligas. que nou-
issima prouideas. Superest igitur ut
o ij

diligēter discas et in corde firmes. vt sa-
ne sapias et recte intelligas et vt nouissis
ma tua prudēter pūideas. vt p. hec eter-
nam damnationē euadas et cum dño ie-
su christo vitā eternā possideas. Quod
tibi concedat ille qui est in secula de-
us benedicens. Amen.

Expliat speculū peccatoris.

Trinā saperēt et intelligerēt et pūde-
rent. **T**ria prerita. **T**ris amissionē. bo-
norū omissionē maloz pmissionē. **T**ria
presentia. scz teporis breuitatē. saluādi
difficultatē. saluādorū paucitatē. **T**ria
futura. mortē horribilē. iudiciū terribile.
eternū supplicium.

Quid sis qd fueris qd eris sp mediteris.
Sic min⁹ atqz minus pctis subijcietis:
Disce nūqz ociosus risuz visum domina-
Sexus mēbra cogitat⁹ registra frequēti⁹
Sonibz insiste vicijs orando resiste.

Speculum beati Ber-
nardi abbatis Clareual-
len. hoc est velut unctio
nardi.

Siquis emendationis vite de-
siderio tactus. cogitationū lo-
cationū operūqz suoz sollicit⁹
explorator. vniuersos excels⁹
sus suos corrigere nitit⁹ in pntis pagine
frequēti lectōe et assidua meditatioe tāqz
in speculo interioris hoīs sui faciē iugit⁹
ter pteplet. mores suos cōponere stude-
at. vt q̄tidiani pfectus incrementi vagera-
tus de virtute in virtutē mereat cōscen-
dere. In primis ergo ex q̄ surgit ad vigi-
lias. vite sue tps debet monachus p sin-
gula momenta cōputare. et videre vt sp
bonū faciat et malū caueat. In omī tpe
suo sp dicat sibi. Si moritur⁹ esses face-
res istud. Cū psallit ad vigilias et horas
sp cor ad psalmoz sensuz habeat. nisi ad
aliqd sublimius rapiat. Sed et oim que

sibi dicunt⁹ vsqz ad vnā litterā se p certo
nouerit debitoz. vel dicēdi in choro suo
vel audiēdi in alio. Ad interualla debet
se dare ad orationē. vel necessitati pūdere
ita tñ vt vadēs vel rediēs sp sibi vici no-
uerit. Sursum corda. Non est autē spiri-
tualis ppositio detrimentū si corpis infir-
mitas cogit pristinū rigore aliquantulū
relaxare. **E**xlectōnis orare poterit. et si
ad legendū accesserit nō q̄rat sciētiā sed
sapore. **E**st em̄ sacra scriptū a puteus sa-
cob. ex quo hauriunt aque q̄ in orōe fun-
duntur. **N**ec oraturus ad oratorū sp est
eundū. sed in ipa lectione pteplai i pore-
rit et orare. **S**acris altaribus si sacerdos
est tāqz ex summis angelis in spū totus
assistat si minister tāqz dño angel⁹ mini-
stret. Cū alijs exeat ad laborē. vbi pside-
rare debet nō qd agat sed ppter qd vene-
rit. **E**ssante manu spiritus laboret. vel
orando vel meditādo. q̄uis in labore id
ipm facere teneat. **A**d mensam nō soluz
fauces sumāt cibū: sed etiā aures esuriāt
dei verbū. **N**ō em̄ totus debet māduca-
re. sed sic occupet cor ad verbū dei. vt solū
fauces sumāt cibū carnis. **D**e hoc autē
plurimū gaudeat si sibi vltora qz alijs
apponunt. **N**az reuera feliciores sunt q̄
in paritate sustinēda fuerint aio fortio-
res. **P**ost mensam in gratijs exoluendis
pro duobus se nouerit su plicandū: pro
peccatis eorū quoz elemosynis sustentat⁹
tur. et forsitan ne corpori suo sup necessi-
tatē indulerit. **S**ivocatur ad colloquiū
fm regulā. leniter et sine risu vel bapaus-
ca et rationalia loquat⁹: et ante qz ea p-
ferat. bis ad limā veniāt qz semel ad lin-
guā. **S**i cū secularibus est loquendū tūc
maxime adhibeat custodiā ori suo vt ni-
hil omīno dicat qd nō edifficer audientē.
Sic igit in cunctis se habeat. vt nemo
dubitet qui eū viderit quin vere sit mo-
nachus. **P**est cōpletorū singulis vtebz
capitulū sibi teneat. et cōuocatis cogita-
tionibus suis ponat cum eis rationē. et
ligenter cōsiderans que ipō de se cogitat